

การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเอง
ตามแนวพุทธในพื้นที่ตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี*

The Development of Local Handicrafts to Enhance
the Self-Reliant Household Economy According to Buddhist
Principles In Suan Taeng Subdistrict, Mueang Suphan Buri District

อรชร ไกรจักร**

Orachon Kraichakr

พระเมธีวราญาณ***

Phrametheevorayān

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม****

Maechee Kritsana Raksachom

พระมหาวรญาณ ญาณกิตติ (ศรีชัย)*****

Phramaha Warantorn Yanakitti (Srikhuy)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University (MBU)

นางสาวจรัสลักษณ์ ทองโอฬาร*****

Miss Charatluck Thongoran

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, , Thailand

E-mail: pu_2556@yahoo.com

Received: May 01, 2026

Revised: May 13, 2026

Accepted: May 15, 2026

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในพื้นที่ตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๙.

** ผศ.ดร.อรชร ไกรจักร Asst.Prof.Dr.Orachon Kraichak อาจารย์พิเศษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

*** พระเมธีวราญาณ ผศ.ดร. Phrametheevorayān, Asst.Prof.Dr. คณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**** รศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม Assoc.Prof.Dr.Maechee Kritsana Raksachom ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ภาคเสาร์ อาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

***** พระมหาวรญาณ ญาณกิตติ (ศรีชัย) Phramaha Warantorn Yanakitti (Srikhuy) อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

***** นางสาวจรัสลักษณ์ ทองโอฬาร Miss Charatluck Thongoran นักวิจัยอิสระ.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตง (๒) เพื่อพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง (๓) เพื่อประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ใช้เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม แบบประเมิน คัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ๑๒ คน ตามกลยุทธ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และได้ประกาศรับสมัครชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีชาวบ้านเข้าร่วม ๑๗ คน เก็บรวบรวมข้อมูลและปฏิบัติการวิจัยตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของเจอร์ลด์ ซัสแมน (Gerald Susman) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า (๑) สภาพปัญหาในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตง มี ๔ ประการ ได้แก่ (๑.๑) ข้อจำกัดด้านงบประมาณในการดำเนินโครงการการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้าน (๑.๒) การไม่สามารถรวมกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (๑.๓) ผลิตภัณฑ์หัตถศิลป์พื้นบ้านที่ชาวบ้านได้รับการฝึกอบรมจากโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตงไม่สามารถจำหน่ายได้จริง (๑.๔) การขาดตลาดรองรับสินค้า ส่งผลให้การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในโครงการไม่สามารถต่อยอดไปสู่การสร้างรายได้ (๒) ความต้องการในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตง มี ๒ ประการ คือ (๒.๑) ความต้องการด้านช่องทางการจำหน่าย (๒.๒) ความต้องการเรียนรู้หัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อเพิ่มรายได้ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ขับเคลื่อนการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธโดยใช้ C - A - M Model เป็นกรอบในการพัฒนา ณ ตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีสาระสำคัญดังนี้ (๑) การสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้าน (C = Creation) มี ๒ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ ๑ การเตรียมวัสดุ กิจกรรมที่ ๒ การสร้างสรรค์ชิ้นงาน (๒) การขับเคลื่อนสู่ตลาด (A = Advancement) มี ๒ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ ๑ การกำหนดราคากิจกรรมที่ ๒ การจำหน่าย (๓) การบริหารจัดการการเงิน (M = Management) มี ๒ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ ๑ การวางแผนการเงิน กิจกรรมที่ ๒ การถ่ายทอดความรู้ทางการเงิน และเมื่อประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก (ค่าเฉลี่ย ๓.๗๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๑๐)

คำสำคัญ: การพัฒนา; การยกระดับ; เศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเอง; หัตถศิลป์พื้นบ้าน

Abstract

This research article aimed to achieve three objectives: (1) to study the problems and needs in the development of local handicrafts in Suan Taeng Subdistrict; (2) to develop local handicrafts in order to enhance the self-reliant household economy according to Buddhist principles in Suan Taeng Subdistrict; and (3) to evaluate the outcomes of local handicraft development for enhancing the self-reliant household economy according to Buddhist principles in Suan Taeng Subdistrict. The study employed Action Research methodology. Research instruments included focus group discussion forms and evaluation forms. Twelve participants were purposively selected for the focus group discussions, while seventeen villagers voluntarily participated in the project activities. Data collection and research implementation followed the Action Research cycle proposed by Gerald Susman. Data were analyzed using Content Analysis and Descriptive Statistics, including Mean and Standard Deviation.

The research findings revealed that: (1) The problems in developing local handicrafts in Suan Taeng Subdistrict consisted of four aspects: (1.1) budget limitations in implementing local handicraft development projects; (1.2) inability to establish occupational groups or community enterprise groups; (1.3) local handicraft products developed through training projects organized by the Suan Taeng Subdistrict Administrative Organization could not be effectively marketed; and (1.4) lack of market channels for the products, resulting in the inability to further develop local handicrafts into sustainable income-generating activities. (2) The needs for local handicraft development in Suan Taeng Subdistrict consisted of two aspects: (2.1) the need for marketing and distribution channels; and (2.2) the need to learn local handicraft skills for additional income generation. Accordingly, the research team implemented a local handicraft development project to enhance the self-reliant household economy according to Buddhist principles by applying the C-A-M Model as a framework for development in Suan Taeng Subdistrict, Mueang Suphan Buri District, Suphan Buri Province. The model consisted of the following components: (1) Creation (C = Creation), comprising two activities: Activity 1: material preparation; and Activity 2: handicraft creation. (2) Advancement (A = Advancement), comprising two activities: Activity 1: pricing determination; and Activity 2: product distribution and sales. (3) Management (M = Management), comprising two activities: Activity 1: financial planning; and Activity 2: financial knowledge transfer. The evaluation of the outcomes of local handicraft development for enhancing the self-reliant household

economy according to Buddhist principles in Suan Taeng Subdistrict indicated that, overall, participants' opinions were at a high level (Mean = 3.79, Standard Deviation = 0.10).

Keyword: Development; Enhancement; Self-Reliant Household Economy; Local Handicrafts

บทนำ

ตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เดิมทีเป็นพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมด้านหัตถศิลป์พื้นบ้าน อย่างไรก็ดี เมื่อคณะผู้วิจัยได้สำรวจหัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตง พบว่าหัตถศิลป์พื้นบ้าน เช่น ตะกร้า กระบุง ไซ สุ่ม และกระดัง ได้เริ่มสูญหายจากวิถีชีวิตของชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตงได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะด้านหัตถศิลป์พื้นบ้านแก่ชาวบ้าน แต่ชาวบ้านไม่สามารถสืบสานได้อย่างต่อเนื่อง และยิ่งไปกว่านั้น ชาวบ้านยังไม่สามารถรวมกลุ่มหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อจำหน่ายสินค้าหัตถศิลป์พื้นบ้าน ฉะนั้น ชาวบ้านจำนวนหนึ่งทำหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อใช้สอยภายในครัวเรือน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ตำบลสวนแตง ปัญหาคืองานจักสานเริ่มสูญหาย จำพวกตะกร้า กระบุง ไซ สุ่ม กระดัง”^๑ นอกจากนี้ เมื่อคณะผู้วิจัยได้สำรวจสภาพปัญหาเศรษฐกิจครัวเรือนของชาวบ้านในตำบลสวนแตง พบว่า (๑) ด้านรายได้ ชาวบ้านโดยส่วนมาก ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้เฉลี่ย ๓,๐๐๐ บาท ต่อเดือน อย่างไรก็ดี ชาวบ้านบางส่วนมีอาชีพเสริม จึงมีรายได้เฉลี่ยสูงขึ้น ๕,๐๐๐ บาท ต่อเดือน (๒) ด้านการออม ชาวบ้านไม่มีเงินออมหรือเงินฝากในระบบสถาบันการเงิน อย่างไรก็ดี ชาวบ้านทุกครัวเรือนได้เข้าร่วมกองทุนและสวัสดิการของชุมชน เช่น ฅาปนกิจสงเคราะห์ ฅาปนกิจหมู่บ้าน และกองทุนอสม. (๓) หนี้สิน ชาวบ้านกว่าร้อยละ ๘๐ ของตำบลมีภาระหนี้สิน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “เศรษฐกิจของประชาชนในตำบลสวนแตง มีรายได้เฉลี่ยประมาณ ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน มีอาชีพรับจ้างบ้าง ถ้าคนที่ มีอาชีพเสริม รายได้จะอยู่ที่ประมาณ ๕,๐๐๐ บาทต่อเดือน ในส่วนของเงินออมก็มีฅาปนกิจสงเคราะห์ ฅาปนกิจหมู่บ้าน กองทุน อสม. แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านไม่มีเงินฝาก และเป็นหนี้สินเกือบ ๘๐ %”^๒ จากการสำรวจข้างต้น จะเห็นได้ว่า ตำบลสวนแตง ประสบปัญหา ๒ ประการ ได้แก่ (๑) หัตถศิลป์พื้นบ้าน กำลังหายไปจากชุมชน (๒) เศรษฐกิจครัวเรือนของชาวบ้านมีความเปราะบาง เพราะมีรายได้น้อย มีหนี้สิน และไม่มีเงินออม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น มี ๘ ประเภท ได้แก่ (๑) ภูมิปัญญาด้านความเชื่อและศาสนา (๒) ภูมิปัญญาด้านประเพณีและพิธีกรรม (๓) ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดง (๔) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารและผักผลไม้ (๕) ภูมิปัญญาด้านการละเล่นและกีฬา (๖) ภูมิปัญญาด้านงานช่างฝีมือ (๗) ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร

^๑ สัมภาษณ์ นายธรรมนุญ หาญกล้า, ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^๒ สัมภาษณ์ นายมนุน พรมเดช, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

ตำรายาและแพทย์ท้องถิ่น (๘) ภูมิปัญญาด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ^{๑๑} ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้กับชุมชน และได้รับความนิยมนานาชาติ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปหัตถกรรมหรือหัตถศิลป์^{๑๒} หัตถศิลป์ หมายถึง งานสร้างสรรค์อย่างประณีต มี ๒ ประเภท ได้แก่ (๑) งานหัตถศิลป์ชั้นสูง หมายถึง ผลงานฝีมือประณีตของช่างหลวง เช่น เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเงิน ผ้าไหม เครื่องไม้แกะสลัก (๒) งานหัตถศิลป์พื้นบ้าน หมายถึง ผลงานฝีมือของชาวบ้าน เช่น งานจักสาน งานทอผ้า งานปักผ้า งานฉลุ งานเขียนลาย งานหล่อโลหะ งานทำเครื่องประดับ และงานประดิษฐ์เครื่องดนตรี^{๑๓} ในแง่นี้ สามารถกล่าวได้ว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเศรษฐกิจครัวเรือน คือ การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านแล้วจำหน่ายผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้แก่ครัวเรือน

เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาสภาพปัญหาข้างต้น คณะผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า หากคณะผู้วิจัยร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตงจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาทักษะหัตถศิลป์พื้นบ้านแก่ชาวบ้าน ทักษะการตลาด และทักษะการบริหารการเงินครัวเรือน จะช่วยทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และยิ่งไปกว่านั้น หัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตงที่กำลังหายไป จะกลับคืนชีพมาอีกครั้ง ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธ^{๑๔} ในตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

^{๑๑} หทัยรัตน์ บุญโยปัทม์, ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรือง, ๒๕๖๑), หน้า ๗-๘.

^{๑๒} แม่ชีกฤษณา รักษาโณ, อรชร ไกรจักร, กรรณิการ์ ชาวเงิน, พระมหาวชิราวุธ ศรีชัย, พระปัญญาธิวัฒน์ และ พระมหาดวงเด่น ตุนิน, “โมเดลเชิงแนวคิดสำหรับการพัฒนาศิลปหัตถกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากตามแนวพุทธ: การศึกษาเชิงบูรณาการ”, วารสารวิจัยวิชาการ, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๖๘): ๕๗-๕๘.

^{๑๓} คณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาแผนกลยุทธ์ ซอฟต์แวร์ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี, หัตถศิลป์ ศิลปแห่งแผ่นดิน, (ม.ป.ท., ม.ป.พ., ม.ป.ป.) หน้า ๒.

^{๑๔} คำว่า ตามแนวพุทธ ในบทความวิจัยนี้ หมายถึง การพัฒนาโดยใช้ C-A-M Model เป็นกรอบในการดำเนินงาน C-A-M Model หรือ โมเดลเชิงกระบวนการการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธ หรือ ประกอบด้วย C = Creation (การสร้างสรรคหัตถศิลป์พื้นบ้าน) เป้าหมายของขั้นตอนนี้ คือ เพื่อพัฒนาหรือสร้างสรรคหัตถศิลป์พื้นบ้านให้มีคุณภาพ มีเอกลักษณ์เฉพาะที่สะท้อนวัฒนธรรมของท้องถิ่น และสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ A = Advancement (การขับเคลื่อนสู่การตลาด) เป้าหมายของขั้นตอนนี้คือ เพื่อขับเคลื่อนสินค้าหัตถศิลป์พื้นบ้านเข้าสู่ระบบตลาด ทั้งนี้เพื่อให้สินค้าหัตถศิลป์พื้นบ้านสามารถดำรงอยู่ในระบบเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน M = Management (การบริหารจัดการการเงิน) เป้าหมายของขั้นตอนนี้ คือ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนให้สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเองอย่างทั้งในด้านรายได้ การใช้จ่าย การออมและการลงทุน ทั้งนี้ C - A - M Model มีรากฐานมาจากการบูรณาการแนวคิดการพัฒนาหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเอง ร่วมกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ ปาปนิกรรม ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม อริยมรรคมีองค์ ๘ ตามวิธีบูรณาการที่ ๒ คือ “การปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์” ของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต)

อย่างไรก็ดี รายละเอียดของโมเดลข้างต้นอยู่ในเล่มรายงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในพื้นที่ตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี” โดยอรชร ไกรจักร และคณะ, ส่วนเหตุผลที่คณะผู้วิจัยมีได้นำเสนอโมเดลดังกล่าวโดยละเอียดภายในบทความฉบับนี้ เนื่องจากได้แยก โมเดลดังกล่าวไปตีพิมพ์เป็นบทความวิจัยอีกชิ้นหนึ่งในวารสารต่างหาก

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตง
๒. เพื่อพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง
๓. เพื่อประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของเจอร์ลด์ ซัสแมน (Gerald Susman) เพื่อพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธ ในพื้นที่ตำบลสวนแตง อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

เครื่องมือการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสร้างเครื่องมือการวิจัย ๒ อย่าง คือ (๑) แบบสนทนากลุ่ม และ (๒) แบบประเมิน ต่อจากนั้น คณะผู้วิจัยได้นำเสนอเครื่องมือการวิจัยต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ ท่าน เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิพร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะอย่างใดก็ได้ สำหรับแบบประเมิน คณะผู้วิจัยได้นำแบบประเมินไปทดลองใช้กับประชากร ๓๐ คน (ประชากรที่ไม่ใช่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม) ในตำบลศาลาขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร แล้วนำผลการตอบแบบประเมินมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า แบบประเมินมีค่าความเชื่อมั่น ๐.๙๒ ต่อมา คณะผู้วิจัยได้นำ ส่งเครื่องมือการวิจัยพร้อมโครงร่างรายงานการวิจัย ๓ บท แก่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อพิจารณาและขออนุมัติด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สุดท้าย คณะผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป ทั้งนี้เครื่องมือการวิจัยมีดังนี้

๑. แบบสนทนา มี ๒ คำถามหลัก ได้แก่ (๑) สภาพปัญหาในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้าน (๒) ความต้องการในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้าน แบบสนทนากลุ่มข้างต้นนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตง

๒. แบบประเมิน มี ๓ คำถามหลักตามขั้นตอนของ C-A-M Model ได้แก่ (๑) C = Creation (การสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้าน) (๒) A = Advancement (การขับเคลื่อนสู่การตลาด) (๓) M = Management (การบริหารจัดการการเงิน) แบบประเมินข้างต้นนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง

ผู้เข้าร่วมการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มตามกลยุทธ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมี ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เป็นชาวบ้านในตำบลสวนแตง (๒) มีประสบการณ์ด้านงานหัตถศิลป์พื้นบ้านหรือมีความสนใจเรียนรู้การสร้างสรรคหัตถศิลป์พื้นบ้าน (๓) มีความพร้อมและยินยอมเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ด้วยเหตุนี้ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ๑๒ คน ได้แก่ ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม ๑ คน ชาวบ้าน ๑๑ คน

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้ประกาศรับสมัครชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรม โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมกิจกรรมไว้ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เป็นชาวบ้านในตำบลสวนแตง (๒) มีประสบการณ์หรือความสนใจในการทำหัตถศิลป์พื้นบ้าน (๓) มีความรับผิดชอบและพร้อมเข้าร่วมกิจกรรมครบตามที่กำหนด ด้วยเหตุนี้ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงมีชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรม ๑๗ คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลและปฏิบัติการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและปฏิบัติการวิจัยตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ เจอร์ลด์ ซัสแมน (Gerald Susman) ๔ ขั้นตอน^๗ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การวินิจฉัยปัญหา (Diagnosing) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตง ด้วยการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ๑๒ คน

ขั้นตอนที่ ๒ การวางแผนปฏิบัติการ (Action plan) คณะผู้วิจัยใช้ C-A-M Model เป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง ทั้งนี้ แผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธ ในพื้นที่ตำบลสวนแตง มีรายละเอียดตามที่ปรากฏในตาราง ๑ ดังนี้

^๗ วรรณดี สุทธิธารกร, การวิจัยเชิงปฏิบัติการ: การวิจัยเพื่อเสริมภาพและการสร้างสรรค์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์, ๒๕๖๒), หน้า ๗๒-๗๓.

ตาราง ๑ แผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธ ในพื้นที่ตำบลสวนแตง

ขั้นตอนตามโมเดล	กิจกรรม	รายละเอียด
C = Creation (การสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้าน)	การเตรียมวัสดุ	- ส่งเสริมให้ชาวบ้านคัดสรรวัสดุท้องถิ่นที่แข็งแรง สวยงาม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
	การสร้างสรรค์ชิ้นงาน	- จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้การสร้างสรรค์งานหัตถศิลป์พื้นบ้านแก่ชาวบ้าน - ส่งเสริมให้ชาวบ้านสร้างสรรค์ชิ้นงานให้สวยงาม มีคุณภาพ สะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนและสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้
A = Advancement (การขับเคลื่อนสู่ตลาด)	การกำหนดราคา	- จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้การกำหนดราคา - ส่งเสริมให้ชาวบ้านวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต กำหนดราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรม
	การจำหน่าย	- จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เทคนิคการขาย และจริยธรรมการขาย - ส่งเสริมให้ชาวบ้านสร้างช่องทางการจำหน่ายหน้าร้าน และช่องทางออนไลน์ พร้อมกับประชาสัมพันธ์ตามช่องทางจำหน่าย - ส่งเสริมให้ชาวบ้านจำหน่ายสินค้าแก่ลูกค้าด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าอย่างตรงไปตรงมา
M = Management (การบริหารจัดการการเงิน)	การวางแผนการเงิน	- จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้การบริหารการเงินครัวเรือน - ส่งเสริมให้ชาวบ้านบริหารการเงินครัวเรือน
	การถ่ายทอดความรู้ทางการเงิน	- ส่งเสริมให้ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ทางการเงินแก่สมาชิกภายในครัวเรือนเพื่อให้สมาชิกครัวเรือนมีภูมิคุ้มกันทางการเงินร่วมกันและสามารถร่วมกันตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล

ขั้นตอนที่ ๓ การปฏิบัติตามแผน (Taking Action) คณะผู้วิจัยได้นำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง โดยมีชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรม ๑๗ คน

ขั้นตอนที่ ๔ การประเมิน (Evaluation) คณะผู้วิจัยขอความร่วมมือให้ชาวบ้าน ๑๗ คน ประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง พร้อมกับเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านได้แสดงออกถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมผ่านการสนทนาเพื่อร่วมกันค้นหาความสำเร็จที่มีความหมายจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ในครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตง

๑. สภาพปัญหาในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านของตำบลสวนแตง มี ๔ ประการ ได้แก่ (๑) ข้อจำกัดด้านงบประมาณในการดำเนินโครงการการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้าน (๒) การไม่สามารถรวมกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (๓) ผลิตภัณฑ์หัตถศิลป์พื้นบ้านที่ชาวบ้านได้รับการฝึกอบรมจากโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตงไม่สามารถจำหน่ายได้จริง และ (๔) การขาดตลาดรองรับสินค้า ส่งผลให้การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในโครงการไม่สามารถต่อยอดไปสู่การสร้างรายได้ได้อย่างยั่งยืนได้ ดังคำกล่าวดังนี้

“ในพื้นที่มีปัญหาหลัก ๆ เรื่องความร่วมมือ การรวมกลุ่มยังไม่เข้มแข็งเพราะชาวบ้านมีการกิจรับจ้างบ้าง เป็นเกษตรกรบ้าง ทำให้การรวมกลุ่มไม่เข้มแข็ง ขาดความต่อเนื่อง พอมารวมเป็นกลุ่มแล้ว รวมตัวกันไม่ได้”^๘

“ไม่มีตลาดรองรับ.....ที่จะสอนหลัก ๆ คือ เรื่องการจัดงานซึ่งเป็นของดั้งเดิมของสวนแตงที่ผ่าน ๆ จัดงานผักตบชวา ทำแล้ว ขายไม่ได้”^๙

๒. ความต้องการในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตง มี ๒ ประการ ได้แก่ (๑) ความต้องการด้านช่องทางการจำหน่าย และ (๒) ความต้องการเรียนรู้หัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อเพิ่มรายได้ สำหรับความต้องการด้านช่องทางการจำหน่าย ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเล่าว่า ตลาดที่พวกเขาต้องการมีใช้ตลาดชั่วคราว เช่นงานประจำปีหรืองานวัด แต่เป็นตลาดที่มีความมั่นคงและยั่งยืน สามารถรองรับและจำหน่ายสินค้าได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว และยิ่งไปกว่านั้น ตลาดดังกล่าวควรตั้งอยู่ไม่ไกลจากชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกด้านการเดินทางและการขนส่งสินค้า หรือ มีผู้รับซื้อเข้ามารับสินค้าจากชุมชนโดยตรง เมื่อมีตลาดรองรับที่ชัดเจนและแน่นอนพวกเขาย่อมมีแรงจูงใจในการผลิต ดังคำกล่าวดังนี้

“ดีใจที่มีโครงการเข้ามา ในหมู่บ้านมีชาวบ้านว่างงานเยอะ... สิ่งสำคัญคือสินค้าที่ทำเสร็จแล้วต้องมีช่องทางการจำหน่ายได้”^{๑๐}

^๘ สนทนากลุ่ม นายมนุน พรหมเดช, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

^๙ สนทนากลุ่ม นายมนุน พรหมเดช, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

^{๑๐} สนทนากลุ่ม นางสาวน้ำผึ้ง โพธิ์ทอง, ชาวบ้านหมู่ที่ ๖, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

“ในส่วนของการตลาดที่อยากให้ช่วยคือ อยากให้มีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ ไม่ใช่แค่โรงงานชั่วคราวชั่วคราว อย่างงานวัดหรืองานประจำปีที่มีปีละครั้ง อยากให้มีการรองรับตรงนี้ให้มากขึ้น เพื่อที่ว่าพอทุกคนทำได้แล้ว จะได้ปลื้ม”^{๑๑}

“อยากให้ช่วยส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หรือขยายตลาดไปตามแหล่งชุมชนงานต่าง ๆ หรือสื่อต่าง ๆ หากมีที่รองรับแน่นอน ชาวบ้านอยากทำเพื่อหารายได้ เพราะบางทีทำออกมาแล้ว ไม่มีตลาดรองรับ พอขาดรายได้ตรงนั้น เขาก็หันไปทำอย่างอื่นแทน”^{๑๒}

อย่างไรก็ดี มีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มบางรายตระหนักถึงความสำคัญของการตลาดออนไลน์ ในฐานะเป็นช่องทางการจำหน่ายที่มีศักยภาพสูงเพราะสามารถขายสินค้าออกพื้นที่ได้ ดังคำกล่าวดังนี้

“ช่องทางที่คิดว่าน่าจะขายได้คือการโปรโมทสินค้า เช่น ลงเฟซบุ๊กขาย ไลน์ขาย”^{๑๓}

“คือตลาดเดี่ยวนี่ ถ้ามีคนรู้ช่องทางการตลาดสักคนที่ทำเรื่องโทรศัพท์เก่ง ๆ ก็จะช่วยของทางสื่อนี้ได้ ขายทางออนไลน์”^{๑๔}

ส่วนสำหรับความต้องการเรียนรู้หัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อเพิ่มรายได้ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มส่วนใหญ่กล่าวว่า พวกเขาสนใจเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมด้านหัตถศิลป์พื้นบ้านเพราะต้องการหารายได้เสริมและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ครัวเรือน ทั้งนี้เพราะอาชีพในปัจจุบันมีรายได้ไม่แน่นอน ค่าครองชีพสูงด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงต้องการเรียนรู้การทำหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำหัตถศิลป์พื้นบ้านและจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ดังคำกล่าวดังนี้

“ที่มาเรียนวันนี้ อยากเรียนรู้เพิ่มเติม อยากมาศึกษาเพื่อไปช่วยกันกับเพื่อน อยากให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น อย่างการทำผ้ามัดย้อม บางครั้งในหนึ่งปี งานจะซุกแค่ช่วงปีใหม่กับสงกรานต์ นอกนั้นก็ว่าง รายได้ก็ไม่มี”^{๑๕}

“มีความสนใจมาเรียนหัตถกรรมเพราะค่าครองชีพไม่ค่อยพอ ข้าวราคาถูก ขายได้กำไรน้อย มีรายได้ไม่พอ”^{๑๖}

“เป็นแม่บ้านมาเรียนรู้ อยากฝึก อยากหัดทำ เพราะอยากมีรายได้พิเศษ”^{๑๗}

^{๑๑} สนทนากลุ่ม นางอนงค์ เนียมเที่ยง, ชาวบ้านหมู่ที่ ๑, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

^{๑๒} สนทนากลุ่ม นางสาวเสาวลักษณ์ ธัญญะโชติเทวัญ, ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

^{๑๓} สนทนากลุ่ม นางบุญเสริม ทาเหล็ก, ชาวบ้านหมู่ที่ ๕, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

^{๑๔} สนทนากลุ่ม นายมนุน พรมเดช, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

^{๑๕} สนทนากลุ่ม นางอนงค์ เนียมเที่ยง, ชาวบ้านหมู่ที่ ๑, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

^{๑๖} สนทนากลุ่ม นางสาวสวัสดิ์ ชีพนุรัตน์, ชาวบ้านหมู่ที่ ๙, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

^{๑๗} สนทนากลุ่ม นางสาวณัฏฐิชา ชาววงจักร, ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

“มาวันนี้ ต้องการมาเรียนรู้เพราะไม่เคยทำอะไรมา อยู่บ้านก็กรุยผ้า ผืนละสองบาทห้าสิบ วันหนึ่งก็ได้ราว ๆ สามสิบผืน แต่มีรายได้ไม่ค่อยคงที่อยู่ว่าง ๆ สองพันบาท ไม่มีเหลือเก็บ”^{๑๘}

“มีรายได้อยู่ประมาณสี่ ห้าพันบาท อยากมีรายได้เพิ่ม คิดว่า พอเรียนรู้ จะนำกลับไปทำ”^{๑๙}

ต่อจากนั้น คณะผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้ร่วมมือกันระดมสมองออกแบบรูปแบบหัตถศิลป์พื้นบ้าน ผลการร่วมกันออกแบบรูปแบบหัตถศิลป์พื้นบ้านได้ข้อสรุปเป็นผลิตภัณฑ์ประเภท “ตะกร้า” ที่มีความเหมาะสมกับบริบทตำบลสวนแตง โดยผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้ให้เหตุผลว่า ตะกร้าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันภายในครัวเรือนได้ อีกทั้งยังสามารถจำหน่ายสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชนได้ด้วย

ภาพที่ ๑ การสนทนากลุ่ม

ผลการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธฯ ในตำบลสวนแตง

คณะผู้วิจัยได้ขับเคลื่อนการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบ พึ่งพาตนเองตามแนวพุทธฯโดยใช้ C - A - M Model เป็นกรอบในการพัฒนาระหว่างวันที่ ๖ มีนาคม - ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙ รวมระยะเวลา ๕๑ วัน ณ ตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ตามลำดับดังนี้

๑. การสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้าน (C = Creation) คณะผู้วิจัยได้ขับเคลื่อนการสร้างสรรคหัตถศิลป์พื้นบ้านตามขั้นตอนที่ ๑ ของโมเดล คือ C = Creation (การสร้างสรรคหัตถศิลป์พื้นบ้าน) ระหว่างวันที่ ๖ - ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙ ซึ่งมี ๒ กิจกรรม ดังนี้

^{๑๘} สนทนากลุ่ม นางสาวลำยอง คานงาม, ชาวบ้านหมู่ที่ ๗, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

^{๑๙} สนทนากลุ่ม นางสาวเมตตา ทองเจริญ, ชาวบ้านหมู่ที่ ๒, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

กิจกรรมที่ ๑ การเตรียมวัสดุ ในวันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตง วิทยากรได้บรรยายวิธีการเตรียมวัสดุสำหรับการสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้านแก่ชาวบ้าน ประเด็นการบรรยาย ได้แก่ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกวัสดุ วิธีตรวจสอบคุณภาพและความแข็งแรงของวัสดุ ปัจจัยที่ทำให้วัสดุเสื่อมคุณภาพหรือไม่เหมาะสมต่อการใช้งาน แนวคิดในการคัดเลือกวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ในการทำหัตถศิลป์พื้นบ้านตามความต้องการของชาวบ้าน คือ ตะกร้า วิทยากรได้เสนอแนะแนวทางให้ชาวบ้านใช้เชือกกล้วยเป็นวัสดุทดแทนผักตบชวาในการทำตะกร้า ทั้งนี้เพราะ (๑) เป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น มีต้นทุนต่ำ (๒) งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการดำเนินงาน (๓) ผักตบชวาในตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี มีอยู่ในปริมาณจำกัด

กิจกรรมที่ ๒ การสร้างสรรค์ชิ้นงาน ในวันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตง คณะผู้วิจัยได้มอบวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการทำตะกร้าแก่ชาวบ้าน ต่อมา วิทยากรได้อธิบายวัสดุอุปกรณ์และขั้นตอนการทำตะกร้าตามลำดับ ต่อจากนั้น วิทยากรได้มอบหมายให้ชาวบ้านสานตะกร้าด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากชาวบ้านไม่สามารถทำตะกร้าให้แล้วเสร็จภายในวันดังกล่าวได้ด้วยเหตุนี้ วิทยากรจึงได้มอบหมายให้ชาวบ้านนำโครงตะกร้าไปสานต่อด้วยตนเองที่บ้านในระหว่างวันที่ ๗ - ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙ ต่อมา ในวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตง วิทยากรได้อธิบายวัสดุอุปกรณ์และขั้นตอนการตกแต่งตะกร้าตามลำดับ และชาวบ้านก็สามารถทำตะกร้าได้สำเร็จ

สุดท้าย คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสะท้อนผลของกิจกรรมพบว่า ชาวบ้านได้รับความรู้และทักษะการสร้างสร้งงานหัตถศิลป์พื้นบ้าน พวกเขามองเห็นแนวทางในการต่อยอดการสร้างรายได้ เช่น การนำตะกร้ามาตกแต่งเป็นกระเช้าเพื่อจำหน่ายในงานเทศกาลต่าง ๆ นอกจากนี้ การสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้านมีผลต่อพัฒนาการด้านจิตใจและสังคมของชาวบ้าน โดยบางรายสะท้อนว่าการทำงานฝีมือช่วยฝึกสมาธิ ความอดทนและใจเย็น ดังคำกล่าวดังนี้

“ได้ความรู้งานฝีมือ จะนำไปต่อยอดในการทำงานฝีมือขาย คือเอาไปตกแต่งกระเช้าบ้างงานป๊อปปี้เด็ก ๆ บ้าง ขายตามงานเทศกาลต่าง ๆ”^{๒๐}

“ได้เรียนรู้วิธีการทำ เพื่อใครอยากซื้อก็ขาย”^{๒๑}

“ได้ความรู้เพราะไม่เคยทำมาก่อนเลย ทั้งตะกร้า และดอกไม้ รู้สึกว่ายาก แต่ก็ไม่เกินความสามารถ มันช่วยให้ใจเย็นขึ้น”^{๒๒}

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางสาวเสาวลักษณ์ ธัญญะโชติเทวัญ, ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๙.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางสาวอุมมา หวังสะอาด, ชาวบ้านหมู่ที่ ๔, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๙.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางสาวณัฐนิชา ชาวงจักร, ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๙.

นอกจากนี้ ชาวบ้านบางส่วนมีความประสงค์ที่จะจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ปรึกษาหารือกับชาวบ้านในการจัดตั้งกลุ่มอาชีพดังกล่าว ผลสรุปคือ ชาวบ้านทุกคนต่างเห็นพ้องต้องกันกับการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ โดยตั้งชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มหัตถศิลป์สวนแตงเพื่อเศรษฐกิจพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธ” โครงสร้างกลุ่มอาชีพ ได้แก่ (๑) คณะกรรมการกลุ่มอาชีพ ประกอบด้วย ประธานกลุ่มอาชีพ เลขานุการ เภรณญิก ประชาสัมพันธ์ (๒) สมาชิกกลุ่มอาชีพ (๓) ระเบียบกลุ่มหัตถศิลป์สวนแตงเพื่อเศรษฐกิจพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้สนับสนุนงบประมาณเบื้องต้นจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท จากโครงการวิจัย เพื่อเป็นทุน ตั้งต้นในการดำเนินงานของกลุ่ม นอกจากนี้ กลุ่มอาชีพยังได้ดำเนินการออกแบบและกำหนด โลโก้ของกลุ่ม เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารอัตลักษณ์ของกลุ่ม ตลอดจนดำเนินการเปิดบัญชีธนาคารในนามกลุ่ม เพื่อใช้เป็นช่องทางในการบริหารจัดการด้านการเงินให้มีความโปร่งใส เป็นระบบและสามารถตรวจสอบได้

ภาพที่ ๒ การสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้าน (C=Creation)

๒. การขับเคลื่อนสู่ตลาด (A = Advancement) คณะผู้วิจัยร่วมกับชาวบ้านได้ขับเคลื่อนสินค้าหัตถศิลป์พื้นบ้านสู่ตลาดตามขั้นตอนที่ ๒ ของโมเดล คือ A = Advancement (การขับเคลื่อนสู่ตลาด) ระหว่างวันที่ ๒๗ มีนาคม – ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งมี ๒ กิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ ๑ การกำหนดราคา ในวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตง คณะผู้วิจัยได้เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ประเด็นการบรรยาย ได้แก่ การกำหนดราคา การคำนวณต้นทุน นอกจากนี้ วิทยากรยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการกำหนดราคา การคำนวณต้นทุน ร่วมกับชาวบ้าน

กิจกรรมที่ ๒ การจำหน่าย คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับชาวบ้านประชุมหารือเพื่อกำหนดราคาสินค้าหัตถศิลป์พื้นบ้าน คือ ตะกร้า อย่างเหมาะสม วางแผนการจัดแสดงจำหน่ายสินค้า ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร พร้อมทั้งจัดทำช่องทางจำหน่ายสินค้าออนไลน์เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงลูกค้า ต่อมา ในวันอังคารที่ ๑๔

เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙ คณะผู้วิจัยพร้อมด้วยชาวบ้านได้ออกบูธจัดแสดงจำหน่ายสินค้าดังกล่าวแก่พุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญ ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และในขณะเดียวกัน ได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์และจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางเฟซบุ๊กควบคู่กันไป โดยมีสินค้าที่นำออกจำหน่ายจำนวน ๑๕ ชุด สามารถจำหน่ายได้จำนวน ๑๔ ชุด คิดเป็นรายได้จากการจำหน่ายสินค้านี้ทั้งสิ้น ๕,๔๐๐ บาท และได้รับค่าทิปเพิ่มเติมจำนวน ๑๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕,๔๑๐ บาท ดังมีรายละเอียดตามที่ปรากฏในตาราง ๒ ดังนี้

ตาราง ๒ ผลการจำหน่ายสินค้า

รายการสินค้า	จำนวนสินค้า (ชุด)	ราคา (บาท)	จำหน่ายได้ (ชุด)	รายได้ (บาท)	ค่าทิป (บาท)
ตะกร้า+ไข่	๖	๔๕๐	๖	๒,๗๐๐	
ตะกร้า+มะม่วง	๑	๔๐๐	๑	๔๐๐	๑๐
ตะกร้า+ไข่เค็ม	๑	๕๐๐	๑	๕๐๐	
ตะกร้าเปล่า	๗	๓๐๐	๖	๑,๘๐๐	
รวม	๑๕	-	๑๔	๕,๔๑๐	

ทั้งนี้ รายได้จากการจำหน่ายสินค้า คณะกรรมการกลุ่มอาชีพและสมาชิกได้มีมติร่วมกันให้นำเงินดังกล่าวฝากเข้าบัญชีของกลุ่ม เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการผลิตสินค้าต่อไป อย่างไรก็ตาม มีชาวบ้านจำนวน ๒ คนได้ขอรับเงินส่วนแบ่งจากการจำหน่ายสินค้าเป็นจำนวน ๓๐๐ บาท และได้ลาออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

ภาพที่ ๓ โลโก้ บัญชี และกองทุนกลุ่มอาชีพ

นอกจากนี้ ในวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตง คณะผู้วิจัย ได้เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ประเด็นการบรรยาย ได้แก่ เทคนิคการขาย การขายผ่านไลฟ์สด จริยธรรมการขาย พร้อมกันนั้น วิทยากรยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน

สุดท้าย คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสะท้อนผลของกิจกรรม พบว่า ชาวบ้านได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการจำหน่ายสินค้าอย่างเป็นระบบ เช่น การปักหมุดสินค้า การใช้แฮชแท็ก การนำเสนอสินค้าอย่างน่าสนใจ การเพิ่มมูลค่าสินค้าโดยเน้นอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชน นอกจากนี้ ชาวบ้านยังได้ลงมือฝึกจำหน่ายสินค้าจริง สามารถสร้างยอดขายได้ตามสมควร ส่งผลให้ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในศักยภาพของตนเอง ดังคำกล่าวดังนี้

“วันนี้ได้เรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ ของการไลฟ์ขาย...ได้ความรู้ในการเพิ่มมูลค่าของที่เรขายว่าจะเพิ่มมูลค่าแบบไหน”^{๒๓}

“วันนี้ได้เรียนรู้เทคนิคการขาย การเพิ่มมูลค่าสินค้า การแนะนำสินค้า เทคนิคการขายออนไลน์ ถ่ายทอดสดอย่างเจี้ยะ การปักหมุด การแฮชแท็ก”^{๒๔}

“ดีใจที่สามารถขายได้ ได้ประสบการณ์การขายเป็นครั้งแรก และสามารถขายได้ด้วย”^{๒๕}

“วันนี้ได้ประสบการณ์เยอะเลย ดีใจที่ขายได้เยอะ เทคนิคการขายคือต้องเรียกลูกค้า ต้องแนะนำลูกค้าว่าเป็นของที่ทำจากมือ เป็นของชุมชน ขายได้หลายใบก็ดีใจ”^{๒๖}

ภาพที่ ๔ การขับเคลื่อนสู่ตลาด (A=Advancement)

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางปราณี เหลี่ยมวงษ์, ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๑๘ เมษายน ๒๕๖๙.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางสาวเสาวลักษณ์ ธัญญะโชติเทวัญ, ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๑๘ เมษายน ๒๕๖๙.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางวาริ บุญมาก, ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๑๔ เมษายน ๒๕๖๙.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางบุญเสริม ทาเหล็ก, ชาวบ้านหมู่ที่ ๕, ๑๔ เมษายน ๒๕๖๙.

๓. การบริหารจัดการการเงิน (M = Management) คณะผู้วิจัยได้ขับเคลื่อนการบริหารจัดการการเงินตามขั้นตอนที่ ๓ ของโมเดล คือ การบริหารจัดการการเงิน (M = Management) ระหว่างวันที่ ๑๘ - ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙ ซึ่งมี ๒ กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ ๑ การวางแผนการเงิน ในวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตง คณะผู้วิจัยได้เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ประเด็นการบรรยาย ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเงินในครัวเรือน แนวทางการวางแผนการเงินเบื้องต้น การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายต่อ จากนั้น คณะผู้วิจัยได้มอบหมายให้ชาวบ้านทำแบบฝึกหัดการบริหารการเงินครัวเรือนที่บ้านของตน เพื่อให้ชาวบ้านรู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และวางแผนการเงิน ในระหว่างวันที่ ๑๘ - ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙ ต่อมา ชาวบ้านได้นำแบบฝึกหัดมาส่งแก่คณะผู้วิจัยในวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙

กิจกรรมที่ ๒ การถ่ายทอดความรู้ทางการเงิน ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙ คณะผู้วิจัยได้มอบหมายให้ชาวบ้านทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ทางการเงินที่ได้รับจากการอบรมแก่สมาชิกภายในครัวเรือน โดยมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันภายในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน และเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจด้านการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล

สุดท้าย คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสะท้อนผลของกิจกรรมพบว่า หลังจากเรียนเรื่องการเงินทำให้ใช้จ่ายดีขึ้น ลดการซื้อของที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะการสั่งของออนไลน์ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ และเริ่มรู้จักดูรายรับรายจ่ายของตนเอง ดังคำกล่าวดังนี้

“หลังจากเรียนเรื่องการเงินไปเมื่อสัปดาห์ที่แล้ว ก็ดีขึ้น เพราะรู้จักประหยัด สามารถนำไปใช้จริง ตั้งแต่ได้เรียน อะไรที่ไม่จำเป็นก็ไม่ซื้อ”^{๒๗}

“ที่เรียนไปก็โอเคนะคะ ใช้ได้จริง คือเราได้รู้ถึงเรื่องรายรับรายจ่ายของเรา”^{๒๘}

ภาพที่ ๕ การบริหารจัดการการเงิน (M=Management)

^{๒๗} สัมภาษณ์ นางปราณี เหลี่ยมวงษ์, ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๙.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางอนงค์ เนียมเที่ยง, ชาวบ้านหมู่ที่ ๑, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๙.

ผลการประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง

คณะผู้วิจัยขอความร่วมมือให้ชาวบ้าน ๑๗ คน ประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง พร้อมกับเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านได้แสดงออกถึงความรู้สึกภายในจิตใจที่เกิดขึ้นระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมผ่านการสนทนาเพื่อสะท้อนผลสำเร็จจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ผลการประเมินมีดังนี้

ตาราง ๓ ผลการประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง (N=๑๗)

ผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธ (C - A - M Model) ในตำบลสวนแตง	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
การสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้าน (C = Creation)	๓.๙๔	๐.๑๒	มาก
การขับเคลื่อนสู่ตลาด (A = Advancement)	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก
การบริหารจัดการการเงิน (M = Management)	๓.๖๓	๐.๑๓	มาก
รวม	๓.๗๙	๐.๑๐	มาก

ตาราง ๓ ผลการประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก (ค่าเฉลี่ย ๓.๗๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๑๐) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้าน (C = Creation) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย ๓.๙๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๑๒) อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก รองลงมาคือ ด้านการขับเคลื่อนสู่ตลาด (A = Advancement) (ค่าเฉลี่ย ๓.๗๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๐๔) อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก และด้านการบริหารจัดการการเงิน (M = Management) (ค่าเฉลี่ย ๓.๖๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๑๓) อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ตามลำดับ

นอกจากนี้ ชาวบ้านยังได้สะท้อนมุมมองต่อการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง พบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ชาวบ้านมีความรู้และมีทักษะการทำหัตถศิลป์พื้นบ้านเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถศิลป์พื้นบ้าน รู้สึกภาคภูมิใจในผลงานของตน นอกจากนี้ พวกเขายังปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงิน โดยเฉพาะการออมและการวางแผนการเงินภายในครัวเรือน เพื่อให้มีเงินเหลือเก็บมากขึ้น พร้อมกับลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ทำให้พวกเขาสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ดังคำกล่าวดังนี้

“คิดว่าตัวเองพัฒนาดีขึ้น งานขายได้ ก็มีความภาคภูมิใจ มีรายได้เพิ่มขึ้นมาอีกอย่างหนึ่งคะ ในครอบครัว ตอนนี้ทุกคนก็ออม หลังร่วมกิจกรรมพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น”^{๒๙}

“ได้ความรู้เพิ่มขึ้น มีความรู้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า...เมื่อก่อน เราไม่ได้ทำบัญชีรายรับรายจ่าย พอเราได้เรียนรู้ตรงนี้ เราบันทึกรายรับรายจ่าย ทำให้เราเห็นรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ซึ่งทำให้เราประหยัดขึ้นเยอะ หลังเข้าร่วมกิจกรรมแล้วทำให้เรามีความรู้ พึ่งพาตนเองได้มากขึ้น”^{๓๐}

“เมื่อได้เรียนรู้เรื่องการออม ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านพฤติกรรมทางการเงิน ทำให้มีเงินเหลือเก็บมากขึ้น สามารถทบทวนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นได้ ส่งผลให้สามารถพึ่งพาตนเองได้”^{๓๑}

อย่างไรก็ดี เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านนำไปสู่การยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง คณะผู้วิจัยจะเปรียบเทียบก่อน-หลังการพัฒนาดังนี้

ตาราง ๔ การเปรียบเทียบสภาพปัญหา ก่อน-หลังการพัฒนา

สภาพปัญหา ก่อนการพัฒนา	ผลลัพธ์ หลังการพัฒนา
ข้อจำกัดด้านงบประมาณในการดำเนินโครงการการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้าน	ได้รับการสนับสนุนงบประมาณตั้งต้นสำหรับกลุ่มอาชีพจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท และมีทุนหมุนเวียนเพื่อใช้ในการผลิตภายในกลุ่มอาชีพ
การไม่สามารถรวมกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้	มีการจัดตั้ง “กลุ่มหัตถศิลป์สวนแตงเพื่อเศรษฐกิจพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธ” มีคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ ๔ (ประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และประชาสัมพันธ์) มีสมาชิกจำนวน ๑๕ คน มีการกำหนดระเบียบกลุ่ม และมีการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง
ผลิตภัณฑ์หัตถศิลป์พื้นบ้านที่ชาวบ้านได้รับการฝึกอบรมจากโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตงไม่สามารถจำหน่ายได้จริง	สามารถผลิตและจำหน่ายสินค้าหัตถศิลป์ (ตะกร้า) ได้จริง โดยมีจำนวนสินค้าที่จำหน่ายได้ ๑๔ ชุด และมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า ๕,๔๐๐ บาท และค่าทิป ๑๐ บาท รวมทั้งสิ้น ๕,๔๑๐ บาท
การขาดตลาดรองรับสินค้า	มีช่องทางการจำหน่ายทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์
-	ชาวบ้านสามารถสร้างสรรค์หัตถศิลป์ (ตะกร้า) ได้ด้วยตนเอง

^{๒๙} สัมภาษณ์ นางสาวอุมมา หวังสะอาด, ชาวบ้านหมู่ที่ ๔, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๙.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัสตรา ภายสวัสดิ์, ชาวบ้านหมู่ที่ ๘, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๙.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางอนงค์ เนียมเที่ยง, ชาวบ้านหมู่ที่ ๑, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๙.

สภาพปัญหาก่อนการพัฒนา	ผลลัพธ์หลังการพัฒนา
-	ชาวบ้านได้รับการอบรมด้านการกำหนดราคา การคำนวณต้นทุน เทคนิคการขาย และจริยธรรมการขาย
-	ชาวบ้านได้รับการอบรมการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และวางแผนการเงิน
-	มีการถ่ายทอดความรู้ทางการเงินแก่สมาชิกภายในครัวเรือน

การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตงดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ จากเดิม ชาวบ้านไม่สามารถรวมกลุ่มอาชีพได้ ไม่มีตลาดรองรับสินค้า ขาดงบประมาณในการดำเนินโครงการการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้าน ภายหลังการพัฒนา ชาวบ้านสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หัตถศิลป์ (ตะกร้า) ได้ด้วยตนเอง มีการรวมกลุ่มโดยจัดตั้งกลุ่มอาชีพ มีทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานภายในกลุ่มอาชีพ และสามารถจำหน่ายสินค้าได้จริงผ่านช่องทางจำหน่ายแบบออนไลน์และออนไลน์ ส่งผลให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นภายในครัวเรือน นอกจากนี้ ชาวบ้านยังได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการกำหนดราคา การคำนวณต้นทุน เทคนิคการจำหน่าย การบริหารการเงินครัวเรือน พร้อมกันนั้น ชาวบ้านยังได้ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย วางแผนการเงิน รวมถึงถ่ายทอดความรู้ทางการเงินแก่สมาชิกภายในครัวเรือน กล่าวได้ว่า การพัฒนาในงานวิจัยนี้เป็นการเสริมสร้างศักยภาพของชาวบ้านในการพึ่งพาตนเอง ทั้งการผลิต การตลาดและการบริหารการเงิน

อภิปรายผล

อภิปรายผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตง

จากผลการวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า ตำบลสวนแตง ยังคงประสบปัญหาในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาการไม่สามารถรวมกลุ่มอาชีพได้ ปัญหาการไม่สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ หรือปัญหาการขาดตลาดรองรับสินค้า เมื่อเป็นเช่นนี้ ความต้องการในการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านในตำบลสวนแตง จึงเป็นเรื่องของความต้องการด้านช่องทางจำหน่ายสินค้า และความต้องการเรียนรู้หัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อเพิ่มรายได้ ผลการวิจัยดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นได้ว่า ตำบลสวนแตงขาดความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐานของการพัฒนาอาชีพ กล่าวคือ ขาดแหล่งเงินทุนสนับสนุนที่เพียงพอ ขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบ ขาดความรู้ด้านการตลาด และขาดช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย ส่งผลให้ชาวบ้านที่มีทักษะในการผลิตหัตถศิลป์พื้นบ้าน แต่ไม่สามารถสร้างรายได้จากทักษะดังกล่าวได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของแม่ชีกฤษณา รักษาโณม และคณะ ที่ศึกษาสภาพปัญหาและความ

ต้องการในการพัฒนาศิลปหัตถกรรมของชุมชนในตำบลหนองนกนก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งพบว่า ปัญหาสำคัญของชุมชน ได้แก่ การขาดเงินทุนในการผลิต การมีช่องทางการตลาดจำกัด และความต้องการ จัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นระบบ^{๓๒}

อภิปรายผลการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเอง ตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง

การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธ ในตำบลสวนแตง โดยใช้ C - A - M Model เป็นกรอบในการดำเนินงานซึ่งมีรายละเอียดดังกล่าวมาแล้ว ข้างต้น สะท้อนให้เห็นได้ว่า การสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้าน (Creation) เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้าน ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ตั้งแต่การเตรียมวัสดุจนถึงการทำชิ้นงาน ส่งผลให้ชาวบ้านมีความรู้ และมีทักษะในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน การขับเคลื่อนสู่ตลาด (Advancement) เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้าน มีความรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดราคา การคำนวณต้นทุน และการจำหน่าย สินค้า การบริหารจัดการการเงิน (Management) เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านฝึกทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย วางแผนการเงินในชีวิตประจำวัน และถ่ายทอดความรู้เรื่องการเงินแก่สมาชิกในครัวเรือน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ทางการเงิน ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวมาข้างต้นนี้สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการสร้างศิลปหัตถกรรม พื้นบ้านของนวลลออ ทินานนท์ ซึ่งมีหลักการว่า การสร้างงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านแต่ละประเภท มี ๓ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) การเตรียมวัสดุ คือ การเตรียมวัสดุให้พร้อมก่อนสร้างชิ้นงาน (๒) การสร้างชิ้นงาน คือ การนำวัสดุมาสร้างเป็นชิ้นงานตามขั้นตอน (๓) การตกแต่งชิ้นงาน คือ การตกแต่งชิ้นงานให้มีความ ประณีตสวยงาม แต่บางอย่างก็ไม่จำเป็นต้องตกแต่ง^{๓๓} สอดคล้องกับแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด หรือแนวคิด ๔P's ได้แก่ (๑) ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สินค้าและบริการที่ธุรกิจสร้างขึ้นเพื่อ ตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย (๒) ราคา (Price) หมายถึง ราคาของสินค้าและบริการ ทั้งนี้ ปัจจัยในการกำหนดราคา ได้แก่ ต้นทุนสินค้าและบริการ คุณค่าที่ลูกค้าได้รับ ระดับการแข่งขันและ ภาวะเศรษฐกิจ (๓) สถานที่หรือช่องทางจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง สถานที่และช่องทางบริการ ต้องตอบสนองความสะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงง่าย (๔) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง

^{๓๒} แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม, อรชร ไกรจักร, กรรณิการ์ ขาวเงิน, พระมหาวัชรธรรณ ศรีชัย, พระปัญญาวัชรบัณฑิต และพระมหาดวงเด่น ตุนิน, “การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบล หนองนกนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วารสารมหาจุฬาลงกรณ, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๘): ๑๘๑-๑๘๒.

^{๓๓} นวลลออ ทินานนท์, ศิลปะพื้นบ้านไทย, (โครงการจัดพิมพ์หนังสือประกอบการสอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓), หน้า ๘๐.

การสื่อสารกับลูกค้าเพื่อสร้างการรับรู้และใจให้ใช้บริการ^{๓๔} และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมคิด นันตะ อรพินท์ อินวงศ์ และ สิทธิชัย อุ่นสวน ในประเด็นที่ว่า การดำเนินธุรกิจในสายงานศิลปะจำเป็นต้องคำนึงถึงพฤติกรรมผู้บริโภคและกลุ่มเป้าหมายอย่างรอบด้าน มีประเด็นสำคัญ ๗ ด้าน ได้แก่ (๑) การสร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า (๒) การพัฒนากระบวนการผลิตผลงานศิลปะเชิงพาณิชย์ (๓) การปรับปรุงสินค้าเพื่อเพิ่มคุณค่า (๔) การวางกลยุทธ์ทางการตลาด (๕) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในแวดวงศิลปะ (๖) การสนับสนุนและส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าผลงาน และ (๗) การอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น^{๓๕} อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของคณะผู้วิจัย มีความแตกต่างจากงานวิจัยสมคิด นันตะ อรพินท์ อินวงศ์ และ สิทธิชัย อุ่นสวน ในประเด็นที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเงินภายในครัวเรือนเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจครัวเรือน

อภิปรายผลการประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง

จากผลการวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผลการประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง โดยภาพรวม อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก (ค่าเฉลี่ย ๓.๗๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๑๐) ทั้งนี้เพราะคณะผู้วิจัย ผู้นำชุมชน และชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน โดยคาดหวังว่า คุณภาพชีวิตจะดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เมื่ออภิปรายเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายได้ว่า (๑) ด้านการสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้าน (C = Creation) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย ๓.๙๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๑๒) ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า ชุมชนมีความพร้อมด้านทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เมื่อคณะผู้วิจัยส่งเสริมให้ชาวบ้านสร้างสรรค์หัตถศิลป์พื้นบ้าน ชาวบ้านจึงสามารถต่อยอดได้อย่างรวดเร็ว (๒) ด้านการขับเคลื่อนสู่ตลาด (A = Advancement) มีค่าเฉลี่ยรองลงมา (ค่าเฉลี่ย ๓.๗๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๐๔) ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า แม้ชาวบ้านจะสามารถผลิตสินค้าหัตถศิลป์พื้นบ้านได้ ทว่าการจำหน่ายสินค้าในตลาดยังคงเป็นเรื่องที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม แต่ถึงกระนั้น อาจกล่าวได้ว่า ชาวบ้านเริ่มเรียนรู้และเข้าใจการตลาดในระดับหนึ่งแล้ว (๓) ด้านการบริหารจัดการการเงิน (M = Management) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๓.๖๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๑๓) ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า ทักษะการบริหารการเงินภายในครัวเรือนของชาวบ้าน ยังคงเป็นประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติมให้ดียิ่งขึ้นไปอีกเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผลการประเมินผลลัพธ์การพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเอง

^{๓๔} E. Jerome McCarthy and William D. Perreault Jr., *Basic Marketing: A Global-Managerial Approach*, 9th ed., (Homewood, IL: Irwin, 1993), pp. 46-50.

^{๓๕} สมคิด นันตะ อรพินท์ อินวงศ์ และ สิทธิชัย อุ่นสวน, “การยกระดับสินค้าด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา”, *วารสารปัญญาปณิธาน*, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๔): ๙๙.

ตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง โดยภาพรวม สะท้อนให้เห็นได้ว่า ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดการพึ่งพาตนเองซึ่งมีหลักการว่า การพึ่งพาตนเอง หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการสร้างและรักษาความสมดุลของความต้องการพื้นฐานในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ สังคม และวัฒนธรรม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงอยู่และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การพึ่งพาตนเองในลักษณะดังกล่าวย่อมเอื้อให้ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม^{๓๖} อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านในตำบลสวนแตงอาจจะยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ทุกอย่างตามหลักการพึ่งพาตนเองดังกล่าวมาข้างต้น แต่ก็สามารถกล่าวได้ว่า ชาวบ้านมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. ควรนำกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ปรากฏในงานวิจัยนี้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ตัวอย่างเช่น กิจกรรมบัญชีครัวเรือน โดยกำหนดให้ชาวบ้านบันทึกรายรับ-รายจ่าย ๗ - ๑๔ วัน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันในกลุ่ม ส่งเสริมให้ชาวบ้านแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างพฤติกรรมทางการเงินที่ดี

๒. ควรนำผลการพัฒนาหัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธในตำบลสวนแตง ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นโดยเน้นการบูรณาการทักษะด้านอาชีพ ทักษะด้านการตลาด ทักษะด้านการเงิน เข้าด้วยกัน เพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของครัวเรือน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป

๑. เนื่องจากชาวบ้านในตำบลสวนแตง สามารถจำหน่ายสินค้าหัตถศิลป์ได้จริง จึงควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจำหน่ายสินค้าหัตถศิลป์ในชุมชน เช่น พฤติกรรมผู้บริโภค รูปแบบการนำเสนอสินค้า อัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

๒. ควรศึกษาวิจัยต่อยอดด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถศิลป์พื้นบ้านเพื่อยกระดับจากสินค้าพื้นบ้านสู่สินค้าเชิงสร้างสรรค์ที่มีอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมควบคู่ความร่วมมือ โดยเน้นการออกแบบที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดผ่านการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค แนวโน้มตลาด และการสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าและความแตกต่าง

^{๓๖} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท, (กรุงเทพมหานคร: สภาวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๔) อ้างถึงใน เหมวรรณ เหมนัค, “การพึ่งตนเองเพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนของบ้านนาห้วยแคน อำเภอตาคลี จังหวัดอุบลราชธานี”, การประชุมวิชาการการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ ๔ ประจำปี ๒๕๕๗, (๑๑-๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๗): ๓๑๔.

บรรณานุกรม

คณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาแผนกลยุทธ์ ซอฟต์แวร์ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี.

หัตถศิลป์ ศิลป์แห่งแผ่นดิน. ม.ป.ท., ม.ป.พ.,ม.ป.ป.

นวลลออ ทินานนท์. ศิลปะพื้นบ้านไทย. โครงการจัดพิมพ์หนังสือประกอบการสอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓.

แม่ชีกฤษณา รักษาโหม, อรชร ไกรจักร, กรรณิการ์ ขาวเงิน, พระมหาวรญาณ ศรีชัย, พระปัญญา-
วัชรบัณฑิต และพระมหาดวงเด่น ตุนิน. “การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการ
พัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขาก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”.

วารสารมหาจุฬาลงกรณ. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๘): ๑๘๑-๑๘๙.

แม่ชีกฤษณา รักษาโหม, อรชร ไกรจักร, กรรณิการ์ ขาวเงิน, พระมหาวรญาณ ศรีชัย, พระปัญญา-
วัชรบัณฑิต และ พระมหาดวงเด่น ตุนิน. “โมเดลเชิงแนวคิดสำหรับการพัฒนาศิลปหัตถกรรม
จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากตามแนวพุทธ: การศึกษาเชิงบูรณาการ”.

วารสารวิจัยวิชาการ. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๖๘): ๕๒-๖๖.

วรรณดี สุทธิธารกร. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ: การวิจัยเพื่อเสริมภาพและการสร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์, ๒๕๖๒.

สมคิด นันตะ อรพินท์ อินวงศ์ และ สิทธิชัย อุ่นสวน. “การยกระดับสินค้าด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ของ
ศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา”. วารสารปัญญาปณิธาน. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม
๒๕๖๔): ๙๙-๑๑๒.

หทัยรัตน์ บุญโยปัษฎมภ์. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรือง, ๒๕๖๑.

เหมวรรณ เหมะนัค. “การพึ่งตนเองเพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนของบ้านนาห้วยแคน อำเภอบ้านไร่ จังหวัด
อุบลราชธานี”. การประชุมวิชาการการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ ๔ ประจำปี ๒๕๕๗.
(๑๑-๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๗): ๓๑๒-๓๒๐.

E. Jerome McCarthy and William D. Perreault Jr., Basic Marketing: A Global-Managerial
Approach, 9th ed. Homewood, IL: Irwin, 1993.

สัมภาษณ์ นายธรรมนุญ หาญกล้า. ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

สัมภาษณ์ นายมนุน พรหมเดช. ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

สนทนากลุ่ม นางสาวน้ำผึ้ง โพธิ์ทอง. ชาวบ้านหมู่ที่ ๖, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

สนทนากลุ่ม นางอนงค์ เนียมเที่ยง. ชาวบ้านหมู่ที่ ๑, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

สนทนากลุ่ม นางสาวเสาวลักษณ์ ธีญะโชติเทวัญ. ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.

- สนทนากลุ่ม นางบุญเสริม ทาเหล็ก. ชาวบ้านหมู่ที่ ๕, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.
- สนทนากลุ่ม นางอนงค์ เนียมเที่ยง. ชาวบ้านหมู่ที่ ๑, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.
- สนทนากลุ่ม นางสาวสวัสดิ์ ชีพรัตน์. ชาวบ้านหมู่ที่ ๙, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.
- สนทนากลุ่ม นางสาวณัฐนิชา ชาวกังจักร. ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.
- สนทนากลุ่ม นางสาวลำยอง คานงาม. ชาวบ้านหมู่ที่ ๗, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.
- สนทนากลุ่ม นางสาวเมตตา ทองเจริญ. ชาวบ้านหมู่ที่ ๒, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.
- สนทนากลุ่ม นายมนุน พรหมเดช. ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.
- สัมภาษณ์ นางสาวเสาวลักษณ์ ธิญะโชติเทวัญ. ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙, ๑๘ เมษายน ๒๕๖๙.
- สัมภาษณ์ นางสาวอุมา หวังสะอาด. ชาวบ้านหมู่ที่ ๔, ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๙.
- สัมภาษณ์ นางสาวณัฐนิชา ชาวกังจักร. ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๙.
- สัมภาษณ์ นางปราณี เหลี่ยมวงษ์. ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๙.
- สัมภาษณ์ นางวาริ บุญมาก. ชาวบ้านหมู่ที่ ๓, ๑๔ เมษายน ๒๕๖๙.
- สัมภาษณ์ นางบุญเสริม ทาเหล็ก. ชาวบ้านหมู่ที่ ๕, ๑๔ เมษายน ๒๕๖๙.
- สัมภาษณ์ นางอนงค์ เนียมเที่ยง. ชาวบ้านหมู่ที่ ๑, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๙.
- สัมภาษณ์ นางสาวสุพัสตรา กายสวัสดิ์. ชาวบ้านหมู่ที่ ๘, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๙.
- สัมภาษณ์ นางอนงค์ เนียมเที่ยง. ชาวบ้านหมู่ที่ ๑, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๙.